

Politisk kronik. 1. halvår 1990

Lars Bille

1989 var endt med et historisk finanslovsforlig. Det var lykkedes for KVR-regeringen at indgå en aftale med Fremskridtspartiet, som hermed for første gang i partiets 17-årige tilstedeværelse i Folketinget stemte for en finanslov. Det andet historiske ved afstemningen var, at Socialdemokratiet stemte imod finansloven til trods for, at regeringen *inden* afstemningen havde sikret sig et flertal for loven. Regeringens parlamentariske grundlag var med andre ord sikret på forhånd, hvorfor finanslovsafstemningens funktion som tillids- eller mistillidsafstemning var blevet overflødig, med mindre at Socialdemokratiet da spekulerede i, at enkelte medlemmer af en af partigrupperne sprang fra i sidste øjeblik.

Reaktionerne på finanslovsforliget.

Det er klart, at et sådant knivskarpt hjørne i den parlamentariske udvikling måtte afstedkomme nogle kommentarer fra og en vis eftertanke hos de involverede parter. For to af regeringspartierne – Det konservative Folkeparti og Venstre – var der stor glæde over resultatet. Det var nu klart og tydeligt blevet anskueliggjort, at regeringen ikke længere var afhængig af at skulle sikre sig Socialdemokratiets støtte for at kunne gennemføre store og vidtrækkende lovforslag. Regeringen havde hele tiden haft, men kunne nu for alvor bruge, muligheden for at slutte forlig til flere sider i folketingssalen.

En vis sordin blev dog lagt på glæden over forliget, da Fremskridtspartiets nye »ansvarlighed« – og enighed – endnu var af ny dato.

Holdbarheden og stabiliteten måtte først manifestere sig i partiets adfærd gennem længere tid. Regeringspartierne var dog overbeviste om, at Socialdemokratiet havde fået en lærestreg, uden at de dog på forhånd afskrev dette parti som en vigtig forligspartner i de kommende forhandlinger om de endnu uløste store økonomiske problemer.

Finanslovsaftalen havde været sværere at acceptere for det tredje regeringsparti, Det radikale Venstre, som med denne afstemning endeligt havde opgivet dets modstand mod at slutte større forlig med Fremskridtspartiet. De kræfter i Det radikale Venstre, som fra begyndelsen havde været modstandere af partiets regeringsdeltagelse, fordi det efter deres vurdering ville tøjle partiets manøvemuligheder og gradvist trække det mod højre, havde nu fået bekræftet deres opfattelse. Men udover en vis murren i gelederne og en mindre nedgang i tilslutningen til partiet i meningsmålingerne – hvad der, udgangspunktet taget i betragtning, kunne være nok så betænkeligt – ja så udløste finanslovsforliget ikke umiddelbart de store kalamiteter for partiledelsen.

Efterårets politiske udvikling havde bibragt regeringspartierne den erfaring, at store samlede løsninger af de økonomiske problemer ikke var en farbar vej. De strategiske overvejelser mandede ud i, at regeringen i den anden halvdel af folketingssamlingen i stedet ville koncentrere sig om at søge væsentlige enkeltspørgsmål løst ét efter ét med de partier, der nu engang kunne finde sammen herom.

De største dønninger skyllende ind over den socialdemokratiske arbejderbevægelse. Og så her var strategien til debat. I al sin enkelthed var Socialdemokratiets strategiproblem det klassiske for et oppositionsparti under mindretalsparlamentarismen: skulle det gå langt for at opnå forlig med regeringen og dermed dog i et vist omfang påvirke den førte politik, eller skulle det fastholde en renere linie med stærke markeringer af partiets egne synspunkter, men til gengæld så løbe risikoen for at blive isoleret og dermed ikke opnå nogen nævneværdig indflydelse på den konkrete lovgivning. Dette strategiske problem drøftedes intenst i parti og fagbevægelse og med mellemrum fandt diskussionen også vej til medierne.

Således offentliggjorde LO's formand Finn Thorgrimson allerede den 28. december 1989 en kronik i »Det frie Aktuelte«, hvori han bl.a. rettede et angreb på den socialdemokratiske ledelse for ikke at have opnået indflydelse på regeringens langsigtede økonomiske politik, hverken i forbindelse med forhandlingerne om »de store planer«, som brød sammen den 17. oktober 1989 (se Økonomi og Politik nr.1 1990 p.61) eller i forbindelse med finansloven. Parterne – herunder altså også den socialdemokratiske ledelse – led efter hans mening åbenbart af »berøringsangst«.

Den 6. januar 1990 fremkom partiets næstformand Poul Nyrop Rasmussen i en kronik i Information med synspunkter, der – timingen taget i betragtning – kun kunne fortolkes som en støtte til LO-formandens kritik. Poul Nyrop Rasmussen erklærede sig nemlig som en svoren tilhænger af, at Socialdemokratiet søgte forlig med regeringen. Han pegede blandt andet på erhvervs- og uddannelsespolitikken som konkrete områder, hvor Socialdemokratiet skulle søge samarbejde med KVR-regeringen.

Andre kredse i arbejderbevægelsen tog afstand fra denne kritik af Socialdemokratiets nej til finansloven. Det gjaldt f.eks. formændene for Arbejdernes Fællesorganisationer og SID's formand Hardy Hansen, som alle fandt det særdeles velbegrundet, at Socialdemokratiet ikke havde villet tage medansvar for en finanslov, som efter deres opfattelse var så asocial.

På et møde den 10. januar 1990 i den socialdemokratiske folketingsgruppe blev den opståede situation behandlet. Pressen mente at vide, at Poul Nyrop Rasmussen på mødet blev stærkt kritiseret for at have sået tvivl om enigheden i Socialdemokratiets ledelse. Efter mødet kunne partiets formand Svend Auker imidlertid erklære, at gruppen havde haft en god debat og at alle var enige om, at partiet skulle søge indflydelse, hvor det var muligt og foreneligt med de socialdemokratiske synspunkter!

Det havde – man fristes næsten til at sige: for én gangs skyld – været en enig folketingsgruppe i Fremskridtspartiet, der tilsluttede sig finanslovsforliget. Det traditionelle opgør mellem »strammere« og »slappere« udeblev. Men allerede den 9. januar brød et af partiets hyppige personopgør løs. Hugo Holm smækkede i bogstaveligste forstand med døren, da han forlod Fremskridtspartiet folketingsgruppe, fordi han ikke kunne få en offentlig undskyldning fra partiets politiske ordfører Pia Kjærsgaard. Han mente, at hun stod bag en række beskyldninger mod ham for druk og dovenskab.

Det var således ikke en egentlig politisk uenighed, der lå bag Hugo Holms beslutning om at forlade Fremskridtspartiet. Alligevel kunne beslutningen få afgørende politisk betydning, fordi hans stemme var afgørende for gennemførelsen af de store dele af finanslovsforliget, som baserede sig på regeringspartiernes, Kristeligt Folkepartis og

Fremskridtspartiets stemmer, i alt lige akkurat 90 mandater. Problemet løstes ved, at Venstre efter nogen betænkelighed fandt et arrangement, der knyttede Hugo Holm til partiets folketingsgruppe.

Denne i sig selv ganske banale episode viste imidlertid med al ønskelig tydelighed, hvor skrøbelig den parlamentariske situation var, og hvor vigtigt det var, at partidisciplinen blev håndhævet strengt: hvis blot eet medlem af en af partigrupperne gik enegang, risikerede finanslovsforliget at falde på gulvet.

En sådan situation opstod den 7. marts 1990 og som ventet – eller frygtet – af mange, var det Mogens Glistrup, der skabte problemet. Han meddelte fra Folketingets talerstol under førstebehandlingen af boligminister Agnete Laustsens lovforslag om beskæring af boligstøtten, at han ikke ville stemme for forslaget. Dette til trods for, at det var en del af finanslovsforliget og iøvrigt var blevet godkendt af Fremskridtspartiets folketingsgruppe, uden at han på det tidspunkt satte sig imod forslaget.

Mogens Gistrups begrundelse var, at det også var indeholdt i finanslovsforliget, at der ikke måtte ske en forringelse af de ældres vilkår, hvilket efter hans vurdering ville blive konsekvensen, hvis lovforslaget blev gennemført. Han fik hurtigt følgeskab af Jane Oksen, Annette Just og Mogens Elvensøe, alle tilhørende partiets strammerfløj. De krævede, at lovforslaget blev ændret, så loven ikke kom til at gælde for personer over 67 år. Der var med andre ord stillet krav om en fornyet forhandlingsrunde om dele af finanslovens konkrete udmøntning. Blev dette krav imødekommet, var det ikke godt at vide, hvornår og om hvad der igen ville blive stillet et sådant krav.

Præcis af den grund blev kravet afvist af regeringen, som iøvrigt ikke sparede på de be-

ske bemærkninger om Fremskridtspartiets manglende troværdighed og dets ansvar for, at regeringen ville blive drevet i armene på Socialdemokratiet, som på sin side lakonisk bemærkede, at regeringen nu høstede, som den havde sået. Kristeligt Folkeparti erklærede, at Fremskridtspartiet ikke var egnet til langsigtede aftaler, og at det eneste holdbare var, at regeringen fremover indgik sådanne aftaler med Socialdemokratiet. En tilsvarende holdning gav Centrumdemokraterne også udtryk for.

Udgangen på affæren blev, at regeringen trak forslaget tilbage. Den mistede besparelse kompenseredes ved, at regeringen mindskede nogle aftalte afgiftsnedsættelser med et tilsvarende beløb, hvilket foranledigede Mogens Glistrup til at sige, at regeringen hermed brød finanslovsaftalen og andre til at undre sig over, at Mogens Glistrup således var medvirkende årsag til, at der ikke blev gennemført en afgiftslettelse.

Episoden skal også ses i sammenhæng med den fortsatte magtkamp i Fremskridtspartiet. Mogens Glistrup havde med sin aktion formået at sætte et alvorligt spørgsmålstejn ved Pia Kjærsgaards kontrol over partiet og dermed hendes fremtidige muligheder for at indgå forlig med andre partier, idet disse ikke kunne vide sig sikre på, om hun kunne levere de nødvendige stemmer til gennemførelsen af forligene. Svaret fra hendes fløj i partiets kom i form af en vedtagelse i Fremskridtspartiets hovedbestyrelsen. Partiets folketingskandidater bliver opstillet af de lokale kredsorganisationer. Men for at opstillingen skal være gyldig, skal den godkendes af partiets hovedbestyrelse. Vedtagelsen gik ud på, at kandidaterne ikke skulle regne med en sådan godkendelse, hvis de ikke fremover overholdt gruppedisciplinen.

Forligsarbejdet.

Den usikre parlamentarisk situation afspejlede sig i de første måneder af 1990 i den stilstand, der indtrådte i de politiske forhandlinger. Begge hovedaktører, det vil sige regeringen og Socialdemokratiet, trængte tilsyneladende til en »time out«, så efterårssamlings hændelser kunne fordøjes. Det var som sagt åbenbart, at de store samlede pakkelløsninger ikke var vejen frem. Desuden var der opstået en ikke ringe gensidig mistillid parterne imellem, som ikke var befordrende hverken for den gensidige politiske forståelse eller for forhandlingsklimaet. Desuden var der fra tid til anden lidt småfnidder mellem regeringspartierne, såvel som internt i Socialdemokratiet og i forholdet mellem fagbevægelsen og partiet.

Men de store økonomiske problemer og arbejdsløsheden var der jo stadigvæk. Regeringens linie var nu at søge at parcellere disse store problemer ud i mindre enheder, som så kunne løses enkeltvis gennem en række delforlig. En vis kontakt var der stadig mellem regeringen og Socialdemokratiet, idet statsminister Poul Schlüter og enkelte andre fra regeringen ugentligt mødtes med den socialdemokratiske ledelse. Disse samtaler gik på Christiansborg under den meget sigende betegnelse »tillidsskabende foranstaltninger«.

Disse bar efterhånden frugt i form af et par ikke ubetydelige forlig. Der opnåedes således enighed om en fireårig aftale, der fastlagde rammerne for DSB's drift og udbygning, om en miljøstøtteordning for de østeuropæiske lande og et forlig om åbne partiregnskaber og tvangsbidrag til de politiske partier via de faglige kontingenter.

Sidstnævnte forlig havde været længe undervejs. Det var primært Det radikale Venstre, der havde presset på, men var stødt på en

mesalliance mellem Venstre og Det konservative Folkeparti på den ene side og Socialdemokratiet på den anden. De førstnævnte partier var modstandere af at offentliggøre partiregnskaberne med henvisning til, at det ville være en krænkelse af privatlivets fred, fordi det var en privat sag for enkeltpersoner og firmaer at støtte et parti. Socialdemokratiet var modstandere af, at der blev grebet ind over for fagforeningernes mulighed for via medlemskontingentet at støtte Socialdemokratiet. Alle tre partier havde en væsentlig økonomisk interesse i at opretholde disse finansieringskilder.

Forliget indebar, at partiernes landsorganisationer og kun dem, skulle offentliggøre regnskaberne. Partiernes omfattende net af lokale partiorganisationer blev ikke underlagt en tilsvarende pligt. Indtægterne skulle rubriceres i de brede kategorier: kontingent, statstilskud, og »organisationer, foreninger, fonde og firmaer«. Endvidere bestemtes det, at alle medlemmer af fagforeninger en gang om året kan meddele deres organisation, at de ikke ønsker at støtte partier via deres kontingent. De radikale var ikke helt tilfredse med forliget, men det var, hvad der kunne opnås enighed om for øjeblikket. Partiet stillede derfor forslag om en revision af loven efter et par år, men det blev klart afvist af de andre partier i forliget.

Loven må betegnes som den første officielle erkendelse af, at de politiske partier ikke længere primært er private sammenslutninger, men efterhånden i større og større omfang er blevet offentligt finansierede organisationer, som offentligheden følgelig må have indseende med.

Der blev også indgået forlig den 2. april om en ny reguleringsform af overførselsindkomsterne. Foruden regeringspartierne og Socialdemokratiet deltog også Socialistisk Folkeparti, Kristeligt Folkeparti og Centrumde

mokraterne i forliget. Med forliget blev de sidste rester af dyrtidsreguleringen afskaffet, og fra 1991 vil alle overførselsindkomster blive reguleret i takt med udviklingen i en LO-arbejders årsløn. Det var et i økonomisk henseende ganske betydningsfuldt forlig, idet de berørte indkomstoverførsler androg ca 135 mia kroner. Det var iøvrigt bemærkelsesværdigt, at fire socialdemokrater (Karl Hjortnæs, Kaj Poulsen, Svend Taanquist, Jens Riisgaard Knudsen) brød med gruppedisciplinen og stemte imod ved den endelige afstemning i Folketinget.

I en anden af de større sager – om ungdomsarbejdsløsheden og uddannelsesproblematikken – blev der også indgået forlig. Efter et møde på Sauntehus lancerede regeringen den 27. marts dens planer på disse områder. Hovedsigtet i planen var, at der skulle ydes for at kunne nydes. De 18-22-årige kontanthjælpsmodtagere skulle senest efter to ugers ledighed have tilbudt beskæftigelse eller uddannelse. Hvis de afslog bortfaldt kontanthjælpen. Endvidere skulle dagpengemodtagere under 30 år senest efter 6 måneders ledighed have tilbudt beskæftigelse. Afslog de et rimeligt tilbud, mistede de dagpengeretten. Desuden skulle der oprettes flere pladser på de videregående uddannelser og på ungdomsuddannelserne, sættes på væsentlig flere lære- og praktikpladser og på flere arbejdstilbudspladser og jobtilbud. I alt 50.000 nye uddannelses- og beskæftigelsespladser i løbet af en tre-årig periode. Finansieringen skulle primært finde sted gennem omlægninger og besparelser andre steder i systemet.

Ifølge statsministeren var det bevidst, at regeringen ikke ledsagede planen med detaljerede økonomiske beregninger og overslag for ikke på forhånd at fastlåse noget i de kommende forhandlinger, som skulle være »åbne og resultatsøgende«.

Socialdemokratiets formand Svend Auken kritiserede imidlertid omgående oplægget for at være for »nemt, vagt og sølle«. Der var således ingen garantier for, at pladserne kunne skaffes og finansieringen skulle ske ved skrappe nedskæringer andre steder i systemet. Formandens negative – og meget hurtige – reaktion bekom ikke LO særlig godt. Her fandt man, at afvisningen var fortaget på et for løst grundlag. LO ville simpelthen gerne ind og have indflydelse.

Den 6. april indbød statsministeren DA, LO og – hvad der var noget helt nyt – de kommunale og amtskommunale organisationer til en *samlet* drøftelse af Sauntehus-oplægget. Denne konstruktion skulle vise sig at være frugtbar. LO havde efter sammenbruddet i de store planforhandlinger i oktober 1989 trukket sig ud af trepartsforhandlingerne. At genoptage noget der lignede trepartsforhandlinger var ikke politisk opportunt. Men ved at koble de kommunale og amtskommunale organisationer på forhandlingerne var man ude over det problem. Nu opstod i stedet 4-partsforhandlingerne.

Den 23. april offentliggjorde Socialdemokratiet sit oplæg til løsningen af de unges beskæftigelses- og uddannelsesproblemer: »Alle i gang«. Planen indeholdt bl.a. en garanti for lære- og praktikpladser til alle unge, der har gennemført EFG-basisåret, en ungdomsgaranti, der skulle sikre arbejde eller uddannelse til alle unge under 25 år efter højst fem ugers ledighed, en afskaffelse af adgangsbeholdningen til de videregående uddannelser og et omfattende efteruddannelsesprogram. Finansieringen af planen skulle ske ved en ny bruttoskat pålagt de erhvervsaktive på maksimalt 0.8 procent af bruttolønnen samt ved bidrag fra erhvervslivet i form af finansiering af et antal lære-, praktik- og efteruddannelsespladser.

Den 17. april var der nedsat en ekspertgrup-

pe – »teknikerudvalget« – med repræsentanter fra regeringen, LO, DA og de kommunale og amtskommunale organisationer, som på grundlag af regeringens og Socialdemokratiets oplæg skulle forberede den politiske indsats for at løse de unges beskæftigelses- og uddannelsesproblemer.

Allerede den 10. maj indgik regeringen og Socialdemokratiet den første delaftale, der sikrede, at det offentlige senest den 1. oktober 1990 skulle etablere særlige værkstedsskoler for de unge, der ikke havde kunnet skaffe sig lære- og praktikpladser på normale vilkår. Begge parter erklærede sig meget tilfredse med resultatet. Statsminister Poul Schlüter gik så langt som til at erklære, at det var en mærkedag for det danske samfund og Svend Auken fandt, at det var en dag, hvor han som politiker var glad for dit arbejde.

Dette forlig blev det første af en række, som afsluttedes den 18. maj med en aftale mellem regeringen, Socialdemokratiet og Socialistisk Folkeparti, som bl.a. sikrede, 1) at kommunerne for fremtiden skulle tilbyde alle 18-19 årige, som søger kontanthjælp, et deltids uddannelses- eller beskæftigelsestilbud som betingelse for, at de kunne få en ungdomsydelse, 2) flere beskæftigelsespladser, 3) ekstra pladser på produktionsskoler samt 4) ændrede refusionsaftaler, der ville gøre det mere attraktivt for kommunerne at aktivere bistanndsklienter frem for at holde dem på passive ydelser.

Det var imidlertid ikke kun med Socialdemokratiet, at regeringen indgik forlig i denne periode. Eksempelvis fandt regeringen, Fremskridtspartiet og Kristeligt Folkeparti den 10. maj sammen om en aftale, der skulle lette situationen for de tusindvis af husejere, der var truet af tvangsauktioner. Boligpakken indeholdt bl.a. bestemmelser, der gav mulighed for at ombytte gamle lån med nye og mere fordelagtige lån, at optage nye lån

med en længere løbetid samt en fritagelse for stempelafgift.

Disse forlig skabte dog ikke den store forbedring i det generelle forhandlingsklima. Alle var stadigvæk tilbageholdende, når talen faldt på de endnu uløste store problemer så som dagpengereform og skattereform.

Desuden var fremgangsmåden ved forarbejdet til de ovenstående forlig om ungdomsarbejdsløsheden og uddannelsespladser ikke uproblematisk. Det erkendtes, at grundlaget for forligene i høj grad var skabt gennem arbejdet i »teknikerudvalget« og den enighed, der var opnået mellem parterne i dette udvalg.

Det politisk set interessante var, at regeringen i dette udvalg havde forhandlet med socialdemokratiske organisationsfolk. Formanden for Kommunernes Landsforening var den socialdemokratiske borgmester Thorkild Simonsen, formanden for Amtsrådsforeningen var socialdemokraten Per Kaalund og LO's repræsentanter var selvfølgelig også socialdemokrater. Regeringen havde med andre ord formået at etablere enighed med en række fremtrædende socialdemokrater udenom Socialdemokratiets politiske ledelse på Christiansborg. Denne kunne derfor efterfølgende finde det vanskeligt, for ikke at sige umuligt, at gå imod »sine egne«. En tilsvarende fremgangsmåde var benyttet ved gennemførelsen af en ny lov om folkeoplysning.

Dette afstedkom da også nogle meget kritiske bemærkninger fra flere af folketingsgruppens medlemmer, som fandt, at organisationerne og især Kommunernes Landsforening havde fået for meget indflydelse. Sagerne skulle efter deres mening først behandles politisk på Christiansborg, derefter kunne de »ekspertbehandles« af organisationer. Flere borgerlige politikere fandt det para-

doksalt, at det var socialdemokratiske folketingsmedlemmer, der var nu kritiske over for organisationernes indflydelse.

Den opståede uro i folketingsgruppen bagatelliserede gruppeformand Ritt Bjerregaard med henvisning til, at der altid gik »maj-kuller« i gruppen sidst på folketingssamlingen. Denne karakteristik harmede Kaj Poulsen så meget, at han offentligt erklærede, at årsagen til uroen ikke var »kuller«, men ledelsens manglende vilje til at drøfte de reelle meningsforskelle, der vitterligt var i gruppen. Det var med baggrund i en kritik at samme karakter, at Hans Strunge tidligere på året havde trukket sig ud af Folketinget.

Udenrigspolitik.

På ét område herskede der imidlertid bred enighed i Folketinget, nemlig om Danmarks udenrigspolitik. De revolutionære omvæltninger, der var sket, og som var under stadig udvikling, i Øst- og Centraleuropa, udviklingen i Sovjetunionen og det heraf følgende klart forbedrede forhold mellem USA og Sovjetunionen samt udsigten til en snarlig genforening af de to tysklunde, havde ændret ganske betragteligt på vilkårene og rammerne for dansk udenrigspolitik. Efterkrigstidens internationale system var under kraftig omformning.

På den baggrund afholdt Folketinget den 18. april en forespørgselsdebat om udvikling i Europa. Denne debat afslørede, at der var en meget bred enighed om, hvorledes den danske politik skulle være. Enigheden manifesterede sig i vedtagelsen af en dagsorden fremsat af Svend Auken på vegne af regeringspartierne, Socialdemokratiet, Centrumdemokraterne og Kristeligt Folkeparti. Kun Fremskridtspartiet stemte imod medens Socialistisk Folkeparti undlod at stemme med den begrundelse, at afsnittet om EF ikke

var præcist nok. Dagsordenens fulde ordlyd skal bringes her, da den må siges at markere en afslutning på mange års uenighed om væsentlige dele af dansk sikkerheds- og Europapolitik:

»Folketinget skal opfordre regeringen til en aktiv Europapolitik på grundlag af:

- støtte til og samarbejde med de nye, folkevalgte regeringer i de tidligere kommunistiske lande i Øst- og Centraleuropa,
- støtte til udnyttelse af alle muligheder for fremskridt inden for Den Europæiske Sikkerheds- og Samarbejdskonference (CSCE),
- støtte til hurtige aftaler om betydelige og balancerede kernevåben- og troppereduktioner i Europa som første skridt hen imod en fælles sikkerhedsordning for de europæiske lande,
- støtte til de tyske folks selvbestemmelsesret og sikring af, at tysk enhed skabes i en bred europæisk sammenhæng med et udbygget samarbejde i EF og et fortsat nordamerikansk engagement i europæisk sikkerhed,
- støtte til en hurtig og omfattende EF-EFTA-aftale,
- støtte til styrkelse af EF-samarbejdet jævnfør Folketingets dagsorden af 30. november 1989, der muliggør flertalsafgørelser ved sikring af minimumsgarantier for miljøbeskyttelse og lønmodtagerrettigheder, større demokratisk kontrol og åbenhed og et forstærket økonomisk og valutarisk samarbejde til sikring af vækst og beskæftigelse med fortsat respekt for medlemslandenes selvstændige fordelingspolitik«.

Kongres og landsmøder.

Medens den storpolitiske og europæiske udvikling skabte bred enighed mellem Folketingets partier, afstedkom den en dyb og uovervindelig splittelse i *Danmarks kommunistiske Parti*. Der havde længe været uro i partiet. Dets katastrofale dårlige resultater ved de sidste tre folketingsvalg med under 1 procent af de afgivne stemmer kunne i sig selv være anledning nok til en dybere selvransagelse. Men hertil kom så den reformering af Sovjetunionen og af Sovjetunionens kommunistiske Parti, som blev påbegyndt under Gorbatsjovs ledelse og endelig de østeuropæiske folkedemokratiers fald. Denne udvikling efterlod DKP med nogle grundlæggende ideologiske og strategiske problemer, idet meget væsentlige dele af partiets hidtidige fundament syntes at smuldrede væk. Desuden var partiet og partiavisen »Land og Folk« kommet ud i en aldeles uholdbar økonomisk situation.

Der udspandt sig en tiltagende magtkamp i partiets ledelsen mellem »fornyerne« med partiets formand Ole Sohn i spidsen, som ønskede at justere og omformulere partiets politik under indtryk af de stedfundne forandringer og »stalinisterne«, hvis kerne var den garvede garde af faglige tillidsfolk, som ikke ønskede, at partiet opgav dets fundamentale kommunistiske doktriner. De beskyldte »fornyerne« for at ville reformere partiet, så det til forveksling kom til at ligne Socialistisk Folkeparti eller Socialdemokratiet og dermed i realiteten overflødig.

På en ekstraordinær kongres i slutningen af januar kom det til et afgørende opgør, som »fornyerne« trak sig sejrrikt ud af, idet kun ganske få repræsentanter fra »stalinisterne« blev valgt ind i centralkomiteen. Disse organiserede sig så i stedet i en ny faglig fraktion. »Fornyernes« sejr blev efter endnu en skarp konfrontation cementeret på partiets

ordinære kongres i april. Som en konsekvens heraf var der mange af partiets 6.000 – 7.000 medlemmer, der meldte sig ud af partiet. Dette gjaldt især hovedparten af de faglige tillidsfolk, som havde dannet kernen i de mange aktioner og demonstrationer, som først Formandsinitiativet og siden Tillidsmandsringen havde stået for i opposition til den socialdemokratiske ledelse af fagbevægelsen.

Socialistisk Folkepartis landsmøde i Store Bededagsferien var også præget af strategiovervejelser, men dog slet ikke af den fundamentale og alvorlige art som hos DKP. Socialistisk Folkepartis problem siden folketingsvalget i maj 1989 havde været, at partiets mandater ikke var nødvendige i de afgørende flertalsdannelse. Partiet havde i længere tid satset på at skabe et arbejderflertal med Socialdemokratiet og havde i en række spørgsmål lagt sig tæt op ad dette parti. Men flere og flere SF'ere var efterhånden blevet utilfredse med denne placering som »lillebror på sidelinie«.

Det var derfor partiformand Gert Petersens klare budskab på landsmødet, at partiet selvfølgelig først og fremmest ønskede den borgerlige regerings fald, men så længe den ikke var til at vælte, var Socialistisk Folkeparti parat til at indlede forhandlinger og indgå forlig med regeringen om »de mindre sager«, også selvom Socialdemokratiet ikke var med i forliget. Denne linie fik han med enkelte advarende bemærkninger landsmødets klare tilslutning til.

Det store stridspunkt på landsmødet var, hvilken holdning partiet skulle indtage i pensionsspørgsmålet: skulle partiet støtte indførelsen af en obligatorisk arbejdsmarkedspension eller skulle partiet anbefale, at det blev overladt til de enkelte fagforbund, om de vil rejse kravet ved fremtidige overenskomstforhandlinger. Det første synspunkt

støttedes af partiformand Gert Petersen, medens det andet støttedes af gruppeformand Ebba Strange. Ved den endelige afstemning vedtog landsmødet med to tredjedels flertal at gå ind for den obligatoriske ordning. Der ved havde partiet også bragt sig på linie med Socialdemokratiet, således at dette spørgsmål ikke ville blive en anstødssten ved et eventuelt fremtidigt samarbejde mellem disse to partier.

Landsmødet vedtog også efter nogen diskussion en Europa-udtalelse, der kunne rumme både EF-modstanderne og de mere forhandlingsvenlige. Det hed i vedtagelsen, at SF stadig var modstander af det EF, der bygger på Romtraktaten, og at partiet fortsat ville modarbejde unionsbestræbelserne, men at partiet også ville arbejde for minimumsregler på miljø- og socialområdet samt større demokratisk kontrol og åbenhed i EF. Det nye var, at der ikke længere stod noget om, at SF skulle arbejde for, at Danmark trådte ud af EF.

Kristeligt Folkeparti afholdt sit landsmøde i Kolding på samme tidspunkt. Som deltager i det snævre finanslovsforlig udgjorde partiet en meget vigtig bestanddel af regeringens parlamentariske grundlag. Det var derfor interessant at notere partiets afgående formand Flemming Kofod-Svendsens vurdering af samarbejdsmulighederne. Han erklærede, at partiet fortsat ville pege på Poul Schlüter som regeringschef, hvis valget stod mellem ham og Socialdemokratiets leder Svend Auken. Men med den nok så illustrative tilføjelse, at han iøvrigt fandt Socialdemokratiets ene næstformand Poul Nyrop Rasmussen mere egnet end Svend Auken til at formidle det brede samarbejde, som partiet var tilhænger af.

Ved kampvalget om formandsposten vandt den 26-årige lærer Jann Sjørnsen over den 20 år ældre lærer Merethe Due Jensen. Den nye

formand fandt, at Kofod-Svendsen havde været lidt for bastant og uforbeholden i sin tilslutning til Poul Schlüter. Han erklærede sig på sin side som tilhænger af en konservativ-socialdemokratisk-kristelig regering, medens Venstre blev udnævnt til at være det parti i regeringen, der trak i den gale retning, d.v.s. henimod Fremskridtspartiet.

Målt i forhold til det foregående års politiske aktivitets- og spændingsniveau må foråret 1990 karakteriseres som relativt stilfærdig. Det var lykkedes regeringen med skiftende flertal at komme igennem med nogle ikke uvæsentlige reformer. Det generelle indtryk var, at partierne sundede sig efter de dramatiske hændelser i Folketingets efterårssamlingen for at samle kræfter til de afgørende og omfattende politiske forhandlinger, der forventedes at skulle finde sted i efteråret 1990 om en skattereform og en pensions- og dagpengereform. Én forhandling ventede i hvert fald med sikkerhed forude, nemlig om finansloven for 1991, og den kunne meget vel gøre en ende på regeringens ambition om at sidde en hel valgperiode ud.